

Kunnskapens metafysikk

Heine A. Holmen

Førsteamanuensis i filosofi, Philosophiae Doctor
Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet
heine.a.holmen@uit.no

English abstract p. 282

De senere år har vi sett en tiltagende og interessant metafysisk debatt om kunnskap og dens natur eller vesen. I det følgende skisserer forfatteren opp tre hovedalternativer: reduktiv-konstitutiv analyse, ikke-reduktiv-konstitutiv analyse og en ikke-konstitutiv kausal modell. Forfatteren tar sistnevnte i forsvar fordi denne er lang bedre skikket til å forklare den vide floraen av ulike måter en kan få kunnskap på.

Analyse, Gettier og Kunnskapens Metafysikk

Med «Jeg vet» er det meningen å gi uttrykk for en relasjon, ikke mellom meg og meningsinnholdet i en proposisjon (slik som «Jeg tror» gjør), men mellom meg og et faktum, slik at nettopp dette faktum tas inn i min bevissthet.

Ludwig Wittgenstein¹

I de senere år har det kommet flere interessante bidrag innenfor det vi kan kalle kunnskapens metafysikk, der man har forsøkt å gi en ny og bedre teoretisk forståelse for hva kunnskap dypst sett er. For denne kunnskapens metafysikk står spørsmålet om kunnskapens vesen eller natur sentralt, og tanken er at den metafysiske forståelsen vi kan få av

fenomenet kunnskap i sin tur bidrar til å belyse mer tradisjonelle erkjennelsesteoretiske problemstillinger: så som spørsmål om begrunnelse, sannhet, skeptisisme, og så videre.² Temaet har blitt spesielt aktualisert ettersom rekkevidden av de såkalte Gettier-problemene har sunket inn. Som kjent publiserte Edmund Gettier i 1963 to moteksempler til den klassiske definisjonen av kunnskap,³ en definisjon som mange sporer til Platons dialog Theaitetos, hvor det å vite tentativt defineres som at et subjekt, S, har en begrunnet sann oppfatning om et påstandsinnehold p.⁴ I kjølvannet av Gettiers artikkel har en lang rekke alternative og stadig mer komplekse analyser og definisjoner kommet på bordet, bare for å bane vei for stadig mer avanserte, men ikke desto mindre treffende, moteksempler.⁵ Man kan da spør-

re seg, som Timothy Williamson har gjort, og mange filosofistudenter med han, om dette analyseprosjektet i det hele tatt har noe for seg.⁶ Én mulighet for å komme ut av dette sporet finner man nettopp i kunnskapens metafysikk.

En grunnleggende antagelse i definisjonsdebatten har nemlig vært at kunnskap ikke er en *sui generis* primitiv relasjon eller –begrep, men et kompleks: en slags metafysisk hybrid eller begrepslig komposisjon, om man vil, hvis bestanddeler kan og bør angis gjennom en reduktiv analyse eller definisjon av kunnskap hvor man belyser fenomenet kunnskap gjennom andre begreper og fenomener en antar er mer grunnleggende. Hovedhypotesen har vært at kunnskap som et kompleks består av subjektets *oppfatning* om at noe *p* er sant – eventuelt en annen mer grunnleggende psykologisk tilstand – samtidig med at noen tilleggsbetingelser inntreffer, så som at oppfatningens påstandsinhold faktisk er sant, at subjektet har begrunnelse, at oppfatningen er anskaffet på pålitelig vis, at subjektet er sikker i sin sak, at oppfatningen er kontrafaktisk robust uten å være for lite sensitiv i forhold til endringer i evidens, og så videre. Én måte å forstå hele den standhaftige Gettier-problematikken på er derimot at denne grunnleggende antagelsen – altså, at kunnskap er eller lar seg forklares som en kvalifisert type oppfatning – er feil. Kanskje grunnen til at fenomenet kunnskap unndrar seg analyseforsøkene nettopp er at kunnskap ikke er en metafysisk hybrid, et kompleks, en potpurri, men snarere en primitiv og metafysisk enkel relasjon eller grunnleggende begrep, som tilhører en *sui generis* kategori? I så fall er det bare å forvente at analyseforsøkene feiler.

Manglende analytisk suksess så langt gir selvfølgelig ikke grunnlag for annet enn en

negativ induktiv slutning i denne retningen og slike slutninger er, som David Hume i sin tid demonstrerte, fullt ut forenelig med at det skulle dukke opp en vellykket reduktiv analyse i fremtiden. Men gitt det vi vet nå om problemets standhaftighet, så er det i hvert fall rimelig å ta Gettier-problematikken såpass på alvor at vi tillater oss å stille spørsmål ved grunnleggende antagelser om kunnskap og dens natur. Kanskje vil vi da oppdage at det eksisterer uavhengige grunner til å forstå kunnskap som et primitiv, snarere enn som hybrid og komposisjon å la begrunnet sann oppfatning. Kanskje vil en slik ny forståelse av kunnskapens natur i sin tur gjøre det mulig å omgå hele Gettier-problematikken.

I det følgende skal jeg diskutere og ta side for en såkalt *kausal* forståelse av kunnskapens metafysikk. Ifølge en slik kausal forståelse er det riktig å si at kunnskap er et metafysisk primitiv, snarere enn en metafysisk hybrid eller et kompleks sammensatt av metafysisk mer grunnleggende bestanddeler. I så måte er kunnskap best forstått som en *sui generis*, enkel og metafysisk grunnleggende relasjon, som kan, under heldige omstendigheter, oppstå mellom et tenkende subjekt (eller en bevissthet) og et faktum i verden.⁷ Videre hevder teorien at et subjekt som oss vet noe *p* ved hjelp av å være i en viss mental eller psykologisk tilstand under disse heldige omstendighetene. Teorien unngår likevel å måtte si at kunnskap er metafysisk konstituert av denne mentale tilstanden pluss omstendighetene – slik at disse gir grunnlag for en reduktiv metafysisk analyse av kunnskap – fordi den anser forholdet mellom mental tilstand, omstendigheter og kunnskapsrelasjonen som kausalt snarere enn konstitutivt. Derav navnet *kausal* forståelse. Kort fortalt: Subjektets tilstand pluss omstendigheter ses

som årsak(er) til at S vet noe p , snarere enn dets konstitutive og metafysiske opphav.

Jeg vil i denne forbindelse lene meg på rammeverket som Keith Hossack utvikler i boken *The Metaphysics of Knowledge*.⁸ Hossack hevder at den kausale forståelsen er overlegen analytisk-reduktive tilnærminger, siden den kan bevare kunnskapens enhet i møte med en rekke svært ulike måter en kan få kunnskap på. Problemet med Hossacks argumentasjon er at den retter seg mot tesen om at kunnskap er oppfatninger og en avvísning av dette er fullt ut forenelig med en annen konstitutiv modell for kunnskap, nemlig Timothy Williamsons ikke-reduktive konstitutive teori, hvor kunnskap forstås som en primitiv eller grunnleggende mental eller psykologisk tilstand på linje med oppfatninger og ønsker. Jeg vil derfor gjøre et forsøk på å støtte Hossacks teori gjennom å utelukke også slike ikke-reduktive varianter av konstitusjonstesen om kunnskap.

Den kausale teorien om kunnskap og dens konkurrenter

Kunnskap vil i det følgende primært være å forstå som en måte å karakterisere et subjekts relasjon til et faktum – det vil si, til noe som er sant – en relasjon som et psykologisk individ med en viss grad av bevissthet, kognisjon og «indre liv» kan stå i under passende epistemiske omstendigheter.⁹ Ofte betegner man dette som påstands-kunnskap eller proposisjonale kunnskap. Vi tilskriver da et subjekt, S , kunnskap om en gitt påstand, p – hvor ' p ' altså angir proposisjonen – og dette betyr at S står i en kunnskapsrelasjon, K , til et faktum, f (f representeres derfor ved påstanden eller proposisjonen p).¹⁰ Eksempelvis vil jeg bli tilskrevet en K -relasjon til det

faktum at to og to blir fire, om det er riktig å si at jeg vet at $2 + 2 = 4$.

Siden vi derfor utelukkende forholder oss til epistemiske subjekter med en viss grad av kognitive og mentale funksjoner, så er det naturlig å tenke seg at disse subjektene erverver seg kunnskap og innsikt – og dermed kan tre inn i den nevnte K -relasjonen – nettopp ved hjelp av sine mentale prosesser, handlinger og hendelser. Disse prosessene relaterer seg i sin tur til det som eksempelvis foregår i ens sanseapparat i møte med ekstern stimuli, i ens hukommelse, eller i andre bevissthetsprosesser egnet for å fremskaffe ny innsikt, og at disse prosessene i sin tur relaterer subjektet til verden utenfor en selv. Av den grunn er det, som Williamson er inne på, kanskje naturlig å tenke seg at kunnskaps-tilskrivelsen « S vet at p » også attribuerer en mental eller psykologisk tilstand til S , på akkurat samme måte som « S tror at p » eller « S ønsker at p » gjør det.¹¹ Da kan det også være naturlig å tenke seg at den mentale tilstanden man tilskriver subjektet er det som – enten alene eller sammen med andre komponenter – utgjør *opphavet* til K -relasjonen. Kort sagt: at det mentale og psykologiske er en del av kunnskapens opphav, og at de er de tingene som subjektet kommer inn i K -relasjonen ved hjelp av, eller som bidrar til at K -relasjonen i det hele tatt kommer til.¹²

Et slikt begrep om kunnskapens opphav vil i det følgende spille en avgjørende rolle, fordi i kunnskapens metafysikk kan man nå gjøre et grovt skille mellom tre ulike modeller for å forstå kunnskapens natur avhengig av hvordan man ser på relasjonen mellom kunnskap, dens opphav og subjektets mentale eller psykologiske tilstand. Dette er den kausale modellen, den ortodokse eller reduktive konstitutive modellen og den ikke-

reduktive konstitutive modellen. Disse tre springer ut av hvorvidt man (1) forstår relasjonen mellom kunnskapsrelasjonen og dens opphav som konstitutiv eller kausal, og (2) hvorvidt man tenker seg at subjektets mentale tilstand, M – hvor M altså er den mentale tilstanden som man ved hjelp av hvilken kan komme til å vite noe p – er noe som utgjør hele eller eventuelt bare en del av kunnskapens opphav.

Den ortodokse og reduktive modellen av kunnskap svarer på (1) at opphavet til K -relasjonen faktisk spiller en konstitutiv rolle, og på (2) at subjektets mentale bidrag M bare utgjør en bestanddel – om enn en viktig del – av den komplekse metafysiske hybrid som K -relasjonen utgjør. Deres forslag er gjerne at det mentale bidraget M er subjektets oppfatning om at noe p er sant – pluss eventuelt de mentale tilstandene som kreves for å besitte begrunnelse – og de tenker at disse inngår som konstitutive mentale delkomponenter i kunnskap. Det er først når disse opptrer sammen med enkelte nødvendige ikke-mentale eller eksterne delkomponenter, så som sannhet eller kontrafaktisk robusthet, at de mentale eller interne delkomponentene bidrar til å konstituere kunnskap. Med andre ord, for det ortodokse synet er ikke subjektets mentale tilstander alene tilstrekkelig for kunnskap: noe utenfor ens egen mentalitet må først matche eller samarbeide med det mentale.¹³ Én grunn til at denne ortodokse modellen gir filosofer analysekløe er derfor at den forstår kunnskap som en kompleks hybrid bestående av både mentale og ikke-mentale – eller altså interne og eksterne komponenter – som det ville være oppklarende å bryte opp og kategorisere hver for seg.¹⁴ En slik modell passer med andre ord som i hånd hanske til antagelsen om at kunnskap er noe komplekst,

noe som bør analyseres via noe mer konseptuelt eller metafysisk grunnleggende.

Én måte å unngå denne ortodoksien på – og dermed avverge analysekløe – er den ikke-reduktive konstitutive modellen, som Timothy Williamson har utviklet en variant av og som springer ut av hans radikale forslag om at vi kan forstå K -relasjonen som en enkel og ikke-analyserbar mental tilstand.¹⁵ Williamson sier seg enig med den ortodokse modellen på spørsmål (1) og tenker, som dem, at forholdet mellom K -relasjonen og det vi har kalt dens opphav er konstitutivt snarere enn kausalt. Hans modell gir likevel ikke startskudd for analyse, siden han på spørsmål (2) påstår at subjektets mentale bidrag også utgjør hele opphavet til kunnskap. Kunnskap er altså intet annet enn en mental tilstand, ifølge Williamson, siden det er i det mentale den finner hele sitt opphav og, følgelig, hele sin konstitutive natur. Dette munner likevel ikke ut i en slags verdensfornektende idealisme for Williamson, fordi den mentale tilstand det her er snakk om er av en type som Williamson påstår at er sannhetsinkluderende eller *faktiv*. For å få dette til å gå opp, må han derfor lene seg på og forsvare et radikalt *eksternalistisk* rammeverk for mentalitet og bevissthet, slik at det gis rom for å inkludere kunnskap som en mental tilstand selv om kunnskap altså er en relasjon som avhenger essensielt av den eksterne verdens beskaffenhet. På den måten foreslår altså Williamson, delvis i tråd med ortodoksien, at K -relasjonen er konstituert av sitt opphav, men han klarer nå det kunststykket å avverge reduksjonisme ved å hevde at opphavet er en ikke-analyserbar mental tilstand, M , som i sin tur forklares som eksternalistisk og faktiv.

En annen mulig måte å unngå ortodoksi samtidig som en avverger analysekløe er der-

imot om man på spørsmål (1) sier, som Keith Hossack, at forholdet mellom opphav og kunnskap ikke er konstitutivt, men snarere kausalt.¹⁶ Ifølge et slikt syn er altså opphavs-relasjonen ikke metafysisk i den forstand at opphavet konstituerer kunnskapen den er opphav til: Snarere er relasjonen rent kausal, slik at opphavet – så som de psykologiske og mentale tilstandene i subjektet, pluss epistemisk heldige eksterne omstendigheter – står som årsak til kunnskap uten at dette dermed kan sies å utgjøre dens vesen eller natur. Akkurat som hos Williamson står man altså med den kausale modellen også i posisjon til å si at kunnskap er en metafysisk ikke-analyserbar primitiv relasjon snarere enn en hybrid, men fordi forholdet opphav–kunnskap er kausalt, snarere enn konstitutivt, kan man i motsetning til Williamson unngå å forstå kunnskap som en mental eller psykologisk tilstand på linje med ens oppfatninger og ønsker. Grunnen til dette er at en kausal relasjon er metafysisk svakere enn en konstitutiv relasjon. Helt generelt kan man si at A og B kan være årsak til noe C uten at hverken A eller B inngår som nødvendige eller konstitutive elementer i Cs natur eller vesen. Kari og Ola kan for eksempel være årsaksopphavet til Mari fordi de er hennes foreldre, men selv om foreldre er viktige nok, gjør ikke dette dem til konstitutive elementer som man er nødt til å nevne for å karakterisere eller analysere Maris natur eller vesen. Kari og Ola utgjør derimot de konstitutive bestanddelene i det komplekse objektet (eller gruppen) Maris foreldre – her er de konstitutive elementer snarere enn årsakene til objektets eksistens – og dette komplekse hybrid-objektet kan derfor ikke karakteriseres uten å nevne Kari og Ola.

Å angi ulike mentale og ikke-mentale tilstander som årsaks-opphav til kunnskap er

av den grunn ikke ledd i en reduktiv analyse, selv om de som årsaker til et subjekts kunnskap bidrar til å belyse den kunnskapsrelasjonen som subjektet befinner seg i. Kausalmodellen trenger derfor ikke å insistere på at opphavet til kunnskap er en primitiv mental tilstand, slik Williamson må, for å unngå analysekløe. Man kan snarere tåle en stor variasjon av ulike mentale og ikke-mentale tilstander som bidrar som forklarende årsaksfaktorer til et subjekts kunnskap uten at de inngår som komponenter i en reduktiv analyse. Følgelig kan det se ut som at den kausale modellen også unngår å måtte forplikte seg på en radikal, eksternalistisk teori om bevisstheten og det mentale, siden det ikke lenger er noen tvingende grunn til å insistere på at opphavet til kunnskap ikke er en miks av mentale og ikke-mentale elementer. Opphavet til kunnskap, forstått som dens årsak, kan godt være en komplisert metafysisk hybrid, uten at det på noen måte truer med å gjøre kunnskapen selv til en analyserbar hybrid.

I utgangspunktet scorer derfor den kausale modellen to respektive poeng vis-à-vis de to andre modellene: (1) den unngår Gettier-problemet og analysekløe; og (2) den unngår forpliktelse på en radikal eksternalistisk teori om bevissthet. Men siden eksternalisme om bevissthet, for alt som er sagt hittil, kan vise seg å være sant, og siden en lang historie med mislykkede analyseforsøk er fullt forenelig med at det dukker opp en vellykket analyse i morgen, så bør den kausale modellen støttes opp av mer tungtveiende argumentasjon. Hossack har selv anført at modellens grunnleggende fordel er at den tillater en forståelse av kunnskapens natur som noe metafysisk grunnleggende og enhetlig til tross for stor variasjon i ulike måter et subjekt kan komme til å vite på: det vil si,

til tross for *pluralitet* i kunnskapens opphav. Jeg er enig, men Hossacks argument er forenelig med tesen om at kunnskap er ikke-reduktivt konstituert av en mental faktiv tilstand, slik som Williamson hevder. Argumentet gir likevel hint om det som faktisk er et grunnleggende problem også for den anti-reduktive modellen til Williamson. Jeg vil derfor først gå gjennom argumentet om pluralitet, før jeg viser hvordan lignende problemer også rammer Williamsons antireduktive modell.

Problemet pluralitet I

Ifølge Hossack er en klar fordel med den kausale modellen for kunnskap at den kan bevare kunnskapens enhetlighet i møte med stor variasjon og pluralitet i kunnskapens opphav og i våre måter å få kunnskap på. Det som burde slå oss i møte med våre evner til erkjennelse og innsikt, er den enorme spennvidden det er mellom ulike måter en kan generere viten på. Det finnes en enorm variasjon i ulike psykologiske mekanismer, prosesser og tilstander som bidrar til at et subjekt får kunnskap. For eksempel kan en matematiker spontant og intuitivt gripe sannheten av et matematisk teorem, mens vi trenger persepsjon og sanseerfaring for å vite ting som at ballen er rød, at lille Ruth pusser tennene skikkelig i kveld, at den nye kakeoppskriften fungerer, at peisen er varm, eller at Mahlers niende er et elegant uttrykk for sublim skjønnhet. Videre kan vi bruke hukommelsen som middel til å sammenligne og erkjenne at tiden som russ var langt mer gøyal enn tiden rundt innlevering av doktorgraden, eller vi kan bruke våre logiske evner – basert på tidligere nevnte erfaring – for å trekke den slutning at Mahler må ha vært et geni. Poenget er: Hvis kunnskap kan være

konstituert av alle disse løst sammenhengende tilstandene og prosessene, så kan ikke kunnskap sies å være én enhetlig relasjon, men må snarere være mange forskjellige ting med kun navnet til felles.¹⁷

Dette er, kort oppsummert, *problemet om psykologisk pluralitet eller manglende psykologisk enhet*. En slik pluralitet er i utgangspunktet en utfordring for enhver teori som forsøker å gjøre rede for kunnskapens natur – og derav forstå kunnskap som grunnleggende sett én ting – gjennom analyse av subjektets psykologiske tilstand(er), slik det altså er tilfelle med den reduktive konstitusjonsmodellen. Det er nettopp for å bøte på dette problemet at man tenker seg at en oppfatning om at noe *p* er sant utgjør den felles mentale komponenten for alle ulike måtene å skaffe kunnskap på. Uansett om kunnskapen kommer til gjennom hørsel, syn, eller logisk tankekraft, så tenker konstitusjonalisten at dette gir opphav til en oppfatning om verden i subjektet og at det er denne oppfatningen som, sammen med et par andre betingelser, konstituerer en kunnskapsrelasjon. De psykologiske prosessene og tilstandene i de ulike kunnskapskanalene er her å anse som årsaker hvis virkning er en oppfatning, som i sin tur konstituerer kunnskap dersom subjektet er heldig stilt i sin epistemiske situasjon. En konsekvens av dette er at følgende må være nødvendig sant:

Hvis *S* vet at *p*, så tror *S* at *p*.

Sannheten av (1) er helt avgjørende for om oppfatninger kan utgjøre kjernen i den type psykologisk enhetlighet som konstitusjonalisten trenger for å bevare kunnskap som én ting snarere enn mange. Videre er (1) avgjørende for ethvert program som forsøker å

reduktivt analysere kunnskap som en kvalifisert type oppfatning: I så fall må det i hvert fall være sant at kunnskap om p alltid går sammen med en tilsvarende oppfatning. Men, som Williamson også påpeker, (1) er ikke et like «trivielt gyldig» prinsipp som det kan virke som at (2) er:¹⁸

Hvis S vet at p , så er p sant.

Det finnes overhodet ingen tilfeller av kunnskap der det en vet ikke er sant eller hvor en vet noe som er usant. Det er umulig å vite p når p ikke er sant. Men det virker derimot mulig med tilfeller av kunnskap der subjektet *ikke* har en korresponderende oppfatning. En kan for eksempel komme frem til – felle en dom eller avgjøre – at et komplekst matematisk teorem p må være sant, uten at en derav må regnes som å være i en type tilstand der en faktisk tror at p er sant. Kanskje teoremet er såpass nytt og revolusjonerende at selv om en er rimelig sikker på dets sannhet – og ganske sikker på beviset eller ens epistemiske grunnlag – slik at en er i stand til å bedømme at det er slik at p må være sant, så trenger en ikke være i stand til å danne seg den relevante oppfatningen. Om da teoremet faktisk er sant og ens grunner for å holde det for sant er gode, så virker det rimelig å tilegne et slikt subjekt kunnskap om det faktumet som teoremet representerer, selv om subjektet altså mangler den relevante oppfatningen.¹⁹

For bedre å se rimeligheten av dette, kan det være verdt å nevne at en bedømmelse og en oppfatning er to ulike ontologiske kategorier. Å avgjøre eller bestemme seg for at noe må være sant kan best forstås som en *kognitiv mental handling*, hvor man aktivt går inn for eller avgjør at noe p er sant. Dette er noe vi gjør og vi kan bestemme oss for

å gjøre dette intensjonelt og med mer eller mindre gode grunner. En oppfatning er derimot en *kognitiv mental tilstand*, som representerer noe som sant. Oppfatninger, som kognitive tilstander, følger gjerne som et resultat av slike aktive avgjørelser – altså som et resultat av korresponderende kognitive handlinger – men det trenger ikke alltid å være slik. Som Christopher Peacocke sier: «En kan avgjøre et spørsmål, og for gode grunner, men det trenger ikke ha de resultatene som slike avgjørelser normalt har – det trenger spesielt ikke å resultere i dannelsen av en oppfatning.»²⁰ Et eksempel Peacocke diskuterer, er en person som bedømmer det slik at en universitetsgrad er like mye verdt selv om graden er avlagt i utlandet. Det kan nå likevel være slik at denne personen ikke har den oppfatning at utenlandske universitetsgrader er like mye verdt, noe som avslører seg gjennom personens handlinger når hun er med i ansettelsesprosedyrer, skriver anbefalingsbrev, og så videre. Som Williamson påpeker, så er oppfatninger nært forbundet med hva en benytter seg av som grunner og premisser i praktiske beslutningsprosesser.²¹ Det faktum at vår person ikke er i stand til å bruke det hun bedømmer som sant som veileder i egne praktiske handlingsvalg, antyder derfor at bedømmelsen ikke har gitt opphav til en korresponderende oppfatning. Bakgrunnen her er at dannelsen av oppfatninger er type en prosess som kan, slik Casim Cassam påpeker, bli påvirket av en rekke ikke-rasjonelle krefter – så som ulike typer selvbedrag, fordommer, fobier, og så videre – og som følgelig kan stå i veien for at subjektets egne bedømmelser om noe p nedfeller seg som korresponderende oppfatninger.²² Dette gapet mellom bedømmelse og oppfatning gjør det derfor også mulig at subjekter kan ha kunn-

skap om noe *p* – på basis av sin bedømmelse av verden – som ikke nedfeller seg i en relevant oppfatning. I så fall kan ikke subjektets oppfatning utgjøre det enhetlige punktet i kunnskapens psykologi, og følgelig kastes den reduktive konstitusjonsmodellen tilbake til problemet om pluralitet.

Ytterligere tre poenger støtter kritikken av den reduktive konstitusjonsmodellen. For det første virker det som om persepsjon gir opphav til kunnskap i organismer som ikke er i stand til å ha en slik kompleks representasjonell mental tilstand som en oppfatning utgjør. Slike organismer kan gjennom persepsjon legge merke til og kognitivt representere ulike objekter, hendelser og tilstander som preger deres respektive miljø – og på grunnlag av dette kunne sies å ha viten om sitt miljø – selv om måten de representerer verden på gjennom persepsjon er ikke-begrepslig. Siden oppfatninger bruker begreper og proposisjoner for å representere verden, mens disse organismene representerer verden på en annen måte, kan man ikke annet enn å slutte at dersom disse organismene virkelig eksisterer og det er sant å si at de har kunnskap, så må denne være ikke-begrepslig representert og følgelig noe som ikke involverer oppfatninger.²³

Det er videre rimelig å tenke seg at fenomenet ikke-begrepslig representasjon også innbefatter menneskets måte å erkjenne verden på. Som en evolvert art blant andre arter er det ikke helt uventet om menneskets naturlige erkjennelsesevner bærer mange likhetstrekk med andre arters evner til å orientere seg i sine omgivelser. Den ikke-begrepslige måten å representere verden på kan derfor godt tenkes å være operativ også i mennesket, selv om mennesket har evolvert seg i en slik retning at arten per i dag i tillegg besitter en mer sofistikert måte å represente-

re virkeligheten på gjennom begreper. Behovet for ikke-begrepslig representasjon av verden synes nemlig fortsatt å være tilstede, også hos mennesket. Igjen kan vi ty til persepsjon: Det finnes gode grunner til å tro at persepsjonstilstander hos mennesket må ta i bruk representasjoner av verden som er så innholdsmessig rike at vi ikke kan ha tilstrekkelig rike oppfatninger til å fange opp alt det som persepsjonen representerer gjennom begrepslig representasjon. Den rike erfaringen som persepsjon gir opphav til er på denne måten, som Peacocke påpeker, ikke begrenset i sitt mulige innhold av de begrepslige kapasitetene subjektet besitter.²⁴ Det vil derfor være ikke-begrepslige, representasjonelle komponenter involvert også i menneskets perseptuelle tilgang til verden. Ikke-begrepslig representasjon, som kilde til detaljert og umiddelbar kunnskap om ens omgivelser, bør følgelig ikke forstås som noe som bare er forbeholdt dyr, men som noe mennesket utnytter seg av i rikt monn. Siden dette gjør det mulig for oss å få kjennskap til og kunnskap om våre omgivelser på en måte som går utover våre begrepslige ressurser, følger det at også mennesket er i stand til å ha kunnskap uten korresponderende oppfatninger. Med andre ord, vi ser igjen ut til å ende opp med psykologisk pluralitet der vi kan ha kunnskap om et faktum *f* uten at det finnes en korresponderende oppfatning.

For det andre, så virker det rimelig å si at enkelte ikke-begrepslige organismer – altså organismer som følgelig ikke kan ha oppfatninger – kan handle intensjonelt og, av den grunn, kan ha kunnskap uten oppfatninger. Ifølge Susan Hurley så må man se intensjonalt aktørskap – altså, den type aktørskap der man kan handle hensiktsmessig eller rasjonelt i tråd med egne planer, hensikter, in-

tensjoner og grunner – som noe som lager rom mellom et rent mekanisk stimulus–respons-system à la en instinktivt handlende huleveps og et begreps-system à la mennesket eller avanserte dyr.²⁵ For å kunne gjøre noe ut fra grunner og hensikter kreves det ikke full begrepslig representasjon av det som utgjør ens grunn eller hensikt, ei heller trenger man å besitte begrepene om grunner og hensikter. Alt som kreves er, ifølge Hurley, en «minimal type relaterende struktur» som gjør det mulig for aktøren å kombinere intensjonen eller hensikten med ulike inntrykk av verden gitt gjennom perseptuell representasjon, samt kombinere ens mål eller hensikt med ulike midler eller strategier. Men selv om aktørskap på denne måten kan foregå uten begrepslig representasjon, så er det fortsatt rimelig å holde fast ved Aristoteles' gamle doktrine – gjenoppvekket av blant annet G.E.M. Anscombe og Stuart Hampshire²⁶ – om at intensjonalt aktørskap fordrer kunnskap om «handlingens partikulære omstendigheter», som for eksempel hva det er en gjør og med hvilken grunn en gjør det.²⁷ I så fall vil slike instanser av ikke-begrepslig basert aktørskap måtte gi opphav til – eller komme i ledtog med – ikke-begrepslig kunnskap. Igjen, siden det er en forbindelse mellom begreper og oppfatninger, så følger det at denne typen aktørkunnskap kommer i stand uten oppfatninger. Det følger at den reduktivt konstitusjonelle modellen igjen blir utfordret av pluralitet.

Sist, men ikke minst, bør det nevnes at det er mulig å eksistere som en type epistemisk subjekt der en har kunnskap om ulike typer faktum *uten* tilgrunnliggende eller foranliggende psykologiske tilstander, så som oppfatninger. En allvitende gud vil for eksempel på grunn av sin allvitenskap ikke ha behov for å gjøre seg opp en oppfatning om hvorvidt

sånn-og-sånn er tilfelle eller ikke. Et slikt vesen må derfor kunne sies å stå i en kunnskapsrelasjon til et faktum *f* uten at det trenger å tro at den fakta-korresponderende proposisjonen *p* er tilfelle. Tvert om, som allvitende vesen trenger det ikke på noen som helst måte – hverken begrepslig eller ikke-begrepslig – mobilisere psykologiske tilstander for å representere de faktaene det har kunnskap om. Igjen ser vi altså et tilfelle av kunnskap der opphavet for kunnskap preges av pluralitet, siden både psykologiske og ikke-psykologiske vesener kan sies å ha kunnskap. Muligheten for dette er igjen en alvorlig utfordring ved ethvert forsøk på å forstå kunnskap som konstituert av én type psykologisk eller mental tilstand.

Oppsummert kan man altså si at den reduktive konstitusjonelle modellen mislykkes i å ivareta kunnskapens enhetlighet i møte med en pluralitet av måter en kan få eller ha kunnskap på. Kunnskap kommer til gjennom ulike psykologiske tilstander, handlinger eller prosesser, eller den kan eksistere uten slike tilstander overhodet, slik som i tilfellet med en allvitende guddom. Det å ha oppfatninger om at verden er sånn-og-sånn er derfor bare er én av mange mulige måter et epistemisk subjekt kan ha kunnskap på. Det er derfor høyst problematisk å påstå at kunnskap lar seg analysere eller forklare som intet annet enn en oppfatning der subjektet tror at noe *p* er sant, samtidig som visse andre betingelser inntreffer. Tvert om virker det som at vi må si at kunnskapsrelasjonen er konstituert av noe helt annet enn oppfatninger.

Problemet pluralitet II

Timothy Williamsons modell kan ved først øyekast se ut til å gå klar av dette pluralitetsproblemet. Hans utgangspunkt er nettopp

den ikke-reduktive påstanden at kunnskap er konstituert av en *sui generis* mental tilstand, M_K , som er en eksternalistisk individuert tilstand som binder subjektet til et faktum i verden og hvor M_K både er en nødvendig og tilstrekkelig betingelse for kunnskap. Williamson kan derfor omgå pluralitetsproblemet ved å hevde at det i alle variasjonstilfellene av kunnskap finnes én ting som er felles: ikke oppfatninger, som standardteoriene sier, men snarere tilstedeværelsen av den mentale tilstanden M_K . I så måte er hans ikke-reduktive konstitusjonsmodell et alternativ til den kausale modellen av kunnskap. I det følgende skal jeg argumentere for at Williamsons M_K likevel ikke kan være det som er felles for variasjonstilfellene.

For lettere å kunne se hvordan Williamsons modell også havarerer mot kunnskapens mangfold og pluralitet, bør vi minne oss om hva Williamsons modell sier om kunnskapens natur. Ifølge Williamson er kunnskap å forstå som en mental tilstand som tilhører en undergruppe av klassen proposisjonale holdninger, nemlig gruppen av *faktive* proposisjonale holdninger. En faktitiv proposisjonale holdning er noe man av nødvendighet har bare om sanne proposisjoner. Det vil si en faktitiv proposisjonale holdning, Φ , representerer med nødvendighet et faktum snarere enn et falsum: derav betegnelsen «faktiv». Eksempler på slike faktive tilstander er å se at p , å huske at p , å høre at p , og så videre, som alle krever at p er sant, i motsetning til tilstander som å tro at p , å ha det for seg at p , og så videre. At kunnskap er faktitiv forklarer derfor at prinsipp (2), som vi anførte over, av nødvendighet er sant.

Williamson går så videre og foreslår at kunnskap er den meste generelle faktive holdningen i den forstand at kunnskap må være til stede i ethvert tilfelle der en faktitiv

mental tilstand er tilstede. Når man derfor ser at p , hører at p og husker at p , så følger det at man alltid også vet at p , ifølge Williamson. På denne måten får den mentale faktive tilstanden kunnskap en sentral rolle å spille i Williamsons teori om bevisstheten: Det er nemlig den som forklarer hvorfor en faktitiv mental tilstand av nødvendighet må relatere seg til et faktum og noe som er sant. Vi trenger ikke for øyeblikket hefte oss ved denne teorien om faktive mentale tilstander og hvordan disse relaterer seg til kunnskap, la oss heller konsentrere oss om påstanden om at kunnskap faktisk er en faktitiv proposisjonale holdning.

Ifølge Williamson kan den mentale tilstanden kunnskap belyses lingvistisk ved å se hvordan disse tilstandene plukkes ut i naturlige språk. Der, hevder han, blir ordet «kunnskap» brukt for å tilskrive noen kunnskap, og dette ordet er en faktitiv-mental-tilstands-operator (FMTO). En slik FMTO fungerer som et verb og kombinerer et subjekt med objektet for kunnskap. Videre er slike FMTO-er ikke-analyserbare rent semantisk: det vil si, en FMTO er ikke synonymt med et komplekst uttrykk, hvis mening kan angis ved å legge sammen meningen til andre ord og uttrykk som man altså definerer FMTO-en med. Videre så vil enhver FMTO, for å være faktitiv, ha som konsekvens at objektet for FMTO-en er sant eller representerer et faktum. En FMTO tilskriver dessuten subjektet med en tilstand snarere enn en eksempelvis en prosess. Sist, men ikke minst, hevder Williamson at enhver FMTO tilskriver forståelsen av en proposisjon til subjektet. Med andre ord, om « Φ » er en FMTO, så følger det av setningen « $S \Phi$ at p » at S forstår proposisjonen, p , som man ga uttrykk for i denne setningen.²⁸ La meg forklare dette litt nærmere.

Om uttrykket «å se» slik som det opptrer i setningen «Henry ser at Olga spiller sjakk» er en FMTO, så følger det altså at Henry vet at Olga spiller sjakk og da må, ifølge Williamsons teori, Henry også forstå proposisjonen *Olga spiller sjakk*. For å kunne forstå denne proposisjonen, må Henry følgelig mestre begrepene som inngår i den: henholdsvis navnet *Olga*, relasjonen *spille* og hva slags type spill som *sjakk* refererer til. Videre må Henry beherske de relevante semantiske kombinasjonsreglene som gir nøkkelen til å forstå meningen til hele proposisjonen der begrepene er kombinert slik som de altså er i denne setningen. Det er først da at Henry kan være i stand til virkelig å forstå og begripe at Olga spiller sjakk, og det er først da at man med rimelighet kan si at Henry virkelig ser at Olga spiller sjakk, snarere enn at han bare ser Olga gjøre noen uforståelige bevegelser over et flatt, rutet brett med brikker på. Begrepsforståelsen gjør altså at alle elementene i proposisjonen er tilgjengelig for Henry. Kombinasjonsreglene gjør videre at Henry forstår at det er Olga som spiller sjakk snarere enn at det er sjakk som spiller Olga, hva nå enn det skulle kunne bety.

Om vi derfor alltid kan tilskrive et individ kunnskap ved bruk av et slikt FMTO-uttrykk fra vårt eget språk – og, noe jeg antar er selvsagt, om bruken av denne FMTO-en skal forstås bokstavelig og ikke metaforisk, billedlig, eller lignende – så følger det at FMTO-ene krever begrepslig representasjon. Med andre ord, det følger at det epistemiske subjektet må være i stand til å representere – ved hjelp av begreper og proposisjoner – de fakta som en kan se at er tilfelle, høre at er tilfelle, huske at er tilfelle, og så videre.

Nå betyr ikke dette at Williamson vil være bundet opp til den langt mer kontro-

versielle tesen om at bare språklig avanserte individer – så som mennesket og muligens enkelte andre arter, så som primater med høyt utviklede kognitive ferdigheter – kan ha kunnskap. Williamson kan nemlig med all mulig rimelighet anføre at kapasiteten for begrepslig representasjon ikke på noen måte henger sammen med eller kommer til som et resultat av språklige ferdigheter. Snarere er det vel heller slik at evnen til å ha og bruke naturlige språk avhenger av en før-lingvistisk evne til å representere virkeligheten begrepslig og ha visse oppfatninger.²⁹ Williamson kan derfor på ingen måte slås i hartkorn med de som begrenser kapasiteten for kunnskap til kun å være en kapasitet for språklig avanserte arter som oss selv.

Problemet er likevel at Williamson nå begrenser kapasiteten for kunnskap til bare å gjelde for individer med et visst nivå – det være seg lingvistisk, språklig eller ikke – av representasjonelt raffinement: nemlig til de individer som med eller uten språk er i stand til å representere hendelser, tilstander og ting i verden ved hjelp av begreper og proposisjoner. Som med det forrige pluralitetsproblemet, risikerer man da å utelukke arter og individer som på ikke-begrepslig vis forholder seg til verden og forsøker å representere den, og som derfor med all mulig rimelighet bør kunne sies å vite ulike ting om verden når deres form for representasjon matcher forholdene i verden. Videre vil Williamsons syn utelukke at FMTO-ene kan tilskrives disse individene. De kan følgelig hverken se, høre eller huske at ulike ting er tilfelle. Videre risikerer Williamson også at vi gjør vår egen persepsjonsevne ubegripelig siden denne, som argumentert tidligere, avhenger av en mer primitiv kapasitet for ikke-begrepslig representasjon, der altså ikke-begrepslige, representasjonelle komponenter

må involveres for å forstå og forklare menneskets rike perseptuelle tilgang til verden. Sist, men ikke minst, vil Williamsons modell måtte utelukke intensjonalt aktørskap i individer som bare har kapasitet for ikke-begrepslig representasjon nettopp fordi slikt aktørskap krever kunnskap om hva en gjør og hvorfor en gjør det en gjør. I så fall er også Williamsons modell skyldig i å lukke det rommet som jeg, i ledtog med Hurley, antar at intensjonalt aktørskap lager mellom et rent mekanisk stimulus-respons-system – altså, hulevepsen – og et mer raffinert begreps-system à la mennesket eller avanserte dyr.

Helt til sist, og som et slags endelig *apropos*, bør det nevnes at Williamsons modell muligens allerede er – eller i det minste burde være – forpliktet på eksistensen av ikke-begrepslig, ikke-proposisjonell kunnskap. For å gripe til et gammelt, men godt poeng som Michael Dummett stadig vendte tilbake til i sine mange diskusjoner om språk, mening og kunnskap om mening, så kan en ikke annet enn postulere eksistensen av ikke-begrepslig, ikke-proposisjonell kunnskap om en samtidig tror at kjennskap til det begrepslige systemet innebærer kunnskap om at begrepene betyr dette-og-hint.³⁰ En må, for å kjenne til et begreps meningsinnhold, vite at *P* betyr *P*. Videre må en vite at *P* kombinert med et annet begrep *Q* gir proposisjonsinnholdet *PQ*. Slik sett må det gis en ikke-begrepslig, ikke-proposisjonell inngang – tuftet i et slags fundament av ikke-begrepslig, ikke-proposisjonell kunnskap – for å i det hele tatt kunne entre den verden vi bebor som språklig og begrepslig avanserte kunnskapsdyr ved hjelp av kunnskap. Williamsons modell gjør det derimot umulig å tenke seg at en kan få et innpass her ved hjelp av å erverve seg kunnskap,

nettopp fordi kunnskap, etter hans syns, allerede fordrer det begrepslige raffinementet et slikt individ er ute etter.

Oppsummert kan man altså si at også Williamsons modell må velge mellom å enten miste kunnskapens enhetlige natur av syne eller akseptere en rekke vidtgående og absurde konsekvenser, der hovedbudskapet er at ikke-begrepslig, ikke-proposisjonell kunnskap synes påkrevet for å forklare ulike dyrs persepsjon, kognitive orienteringsevne, handlinger, samt grunnlaget for menneskets rike perseptuelle system og vår inngang til begreper og språk gjennom kunnskap. Det er derfor like problematisk å hevde at kunnskap er en proposisjonell mental tilstand, som vi så det var å hevde at kunnskap konstitueres av oppfatninger.

Konklusjon: Pluralitet og den kausale modellen

En klar fordel ved den kausale modellen er altså at den pluraliteten vi til nå har heftet oss ved ikke utfordrer dens forståelse av kunnskapens natur. For denne modellen er, som sagt, kunnskap en metafysisk primær relasjon mellom et subjekt, *S*, og et faktum, *f*, uavhengig av om *S*' kognitive system er i overensstemmelse med *f* ved hjelp av begrepslig representasjon eller helt andre former for representasjon og sensibilitet. Forholdet mellom de kognitive tilstandene og representasjonsformene i subjektet og kunnskaps-relasjonen er nettopp et kausalt forhold der kunnskap står som virkning av individets bestrebelse på å orientere seg i verden. Siden mange ulike typer årsaker kan ha samme virkning, er det ikke noe problem i det hele tatt om det viser seg en mangfoldig og rik pluralitet i ulike måter en kan produsere og erverve seg kunnskap på. Modellen

er derfor fullt ut forenelig med at vi bruker kunnskap som sentralt begrep for å forklare og forstå eksistensen av ikke-begrepslig sensibilitet, aktørskap og generell kognitiv orienteringsevne. Slik sett har modellen plass til en hel flora av skapninger som nettopp best lar seg plassere og forstå som systemer liggende mellom et rent mekanisk stimulus-respons-system (instinkt) og de mer avanserte begreps-systemene. Videre åpner modellen for at vi kan forstå et individs inngang til begreper, mening og språk som kunnskapservervelse. Om kunnskap nettopp kan komme til som et resultat av ikke-begrepslig representasjon av et faktum, kan faktisk begrepskunnskap forstås som ikke-begrepslig kunnskap om de relevante fakta som omhandler begreper, kombinasjonsregler og det meningsinnhold som disse begrepene og deres kombinasjoner har.

En mer grundig redegjørelse for disse tingene er selvsagt nødvendig for å demonstrere gyldigheten av den kausale modellen ytterligere – og derigjennom konkretisere det som nå figurerer som dens løfter – men dette arbeidet må nok dessverre delegeres til en annen anledning, et annet skrift.³¹ Jeg har til nå konsentrert meg om de avgjørende valg hva gjelder kunnskapens metafysikk. Siden den kausale modellen unngår Gettier-problemene ved å styre unna reduktiv analyse – det være seg metafysisk eller lingvistisk – av kunnskap, og siden modellen unngår problemene med pluralitet, er det mye som taler i favør av at denne modellen forklarer fenomenet kunnskap og gir oss et solid grunnlag for å gjøre videre undersøkelser av de utfordringer vi har innen moderne epistemologi og erkjennelsesteori.

Noter

- 1 Wittgenstein, Ludwig: *Major Works: Selected Philosophical Writings*. New York: HarperCollins Publishers 2009, s. 335.
- 2 Timothy Williamson var tidlig ute med en serie artikler samt boken *Knowledge and Its Limits*, hvor han foreslår at vi ser på kunnskap som en grunnleggende mental tilstand for deretter å argumentere for at kunnskap, slik forstått, kan brukes som utgangspunkt for å forklare hva begrunnelse er, hva en oppfatning er, samt etablere ulike prinsipper innen epistemisk logikk og for epistemisk rasjonalitet. Flere av bidragsyterne til kunnskapens metafysikk har også forsøkt å bruke sine respektive rammeverk for å belyse andre problemstillinger og fenomener innen metafysikk snarere enn erkjennelsesteori, så som modal nødvendighet, bevissthetens natur, språk og begreper ontologiske status, og så videre. Se Williamson, Timothy: *Knowledge and Its Limits*. Oxford: Oxford University Press 2000.
- 3 Gettier, Edmund: «Is Justified True Belief Knowledge?». I: *Analysis*. 1963, ss. 121–3.
- 4 Forslaget som Platon beskriver i *Theaitetos* dreier seg riktignok ikke nødvendigvis om påstander, men om kunnskap om en tings vesen eller natur. For å ha dette, lyder forslaget at man må ha en sann oppfatning av tingen samtidig som en besitter en forklaring, redegjørelse eller begrunnelse (ordet Platon benytter seg av er det greske ordet *logos*) for *hva* fenomenet eller tingen er og *hvorfor* det er som det er. En slik redegjørelse angir en tings natur ved å angi dens komposisjon og bestanddeler (hva den består av, hvordan de går sammen, og så videre). På denne måten ser forslaget ut til å anta at kunnskap er noe en har utelukkende om komplekser bestående av flere bestanddeler. Flere har dermed tolket Platon dit hen at forslaget konsentrerer seg om kunnskap om slike komplekser, og at dette best forstås som en kunnskapsrelasjon til proposisjoner eller påstander, men her er det nok rimelig å si at det finnes rom for andre tolkninger og at Platon følgelig ikke opererer med en definisjon av påstandskunnskap. Det hører med til historien at Sokrates

- til slutt avviser denne definisjonen av kunnskap. Grunnen til dette er ikke, som enkelte har antydnet, at Platon har foregrepet Gettiers moteksempler, men snarere den at definisjonen ikke fungerer på bakgrunn av en strengt erfarings- og sansesbasert erkjennelsesteori som Sokrates' dialogpartner, Theatetus, forfekter. En kritikk som Sokrates nevner er at teorien ser ut til å utelate eller forbigå den kunnskap eller kjennskap som man må ha om enkle eller ikke-komplekse ting før man kan kombinere dette i komplekse ting som proposisjoner og påstander. Den ser med andre ord ut til å ha tatt dette for gitt. Bertrand Russells logiske atomisme kan sies å støte på samme problem senere, noe Russell forsøker å løse ved å skille mellom kunnskap som direkte kjennskap til visse fenomenale grunneheter og teoretisk påstandskunnskap. Teorien til Theatetus kan heller ikke forklare hva redegjørelsen skulle kunne bestå i, ifølge Sokrates, samtidig som den er tro mot sin egne strenge empirisme. Platons poeng i dialogen synes derfor å være at den strenge empirismen er feilaktig, snarere enn at definisjonen av kunnskap som sådan er ufullstendig. At kunnskap er sann oppfatning med redegjørelse kan muligens være noe Platon ser for seg at man kan forsvare gitt idélæren og den tilhørende erkjennelsesteorien, som Platon legger ut i dialoger som *Staten*, *Faidon*, *Sofisten* og *Symposion*.
- 5 For en instruktiv oversikt over dialektikken mellom nye analyser og nye Gettier-eksempler i de første par tiårene etter 1963, se Shope, Robert K.: *The Analysis of Knowing: A Decade of Research*. Princeton: Princeton University Press 1983. En god oppskrift på hvordan man kan lage et Gettier-eksempel som godt illustrerer deres standhaftighet, finnes i Zagzebski, Linda: *Virtues of the Mind*. Cambridge: Cambridge University Press 1996, ss. 134–7, 166–84.
  - 6 Williamson kaller sågar dette prosjektet for et degenerert forskningsprogram. Se Williamson, Timothy: *Knowledge and Its Limits*. Oxford: Oxford University Press 2000, s. 31.
  - 7 Begrepene *enkel* eller *primitiv* betyr her at en relasjon eller objekt i metafysisk forstand ikke er et sammensatt kompleks eller en hybrid. Bestanddelene i et slikt kompleks er å regne for metafysisk enklere enn selve komplekset. De metafysisk enkle eller primitive relasjonene er i så måte å regne blant det ontologiske inventaret i verden – slik sett er de parallelle til såkalte mereologiske *simples* eller enkle objekter – mens komplekse relasjoner snarere er bygget opp av flere ulike typer enkle relasjoner. For eksempel kan man muligens analysere et kompleks som materielle objekter som partikulære objekter som ligger (romlig sett) mellom noen ting. I så fall er denne romlige mellomheten selve kjernen eller essensen i det materielle, og ikke deres utstrakthet, som Descartes i sin tid trodde. Det følger i så fall at selv om det var kun ett romlig objekt i hele universet, ville det måtte ligge mellom noe: nemlig seg selv og seg selv. Tanken eller teorien forsvart i dette skrevet er at kunnskap er en like fundamental relasjon som denne mellomheten – eller noe annet – vil være for å definere materiell væren. I forlengelsen av dette kan man muligens også tenke seg at kunnskap, i kraft av å være et metafysisk primitiv, kan benyttes til å analysere essensen av en annen type kompleks væren, nemlig bevissthetens væren eller de ting i verden som er bevisste.
  - 8 Hossack, Keith: *The Metaphysics of Knowledge*. Oxford: Oxford University Press 2007.
  - 9 Jeg setter derfor til side spørsmålet om andre typer kunnskap, så som ferdighetskunnskap eller *knowing how*, til fordel for tradisjonell påstandskunnskap eller *knowing that*. Samtidig forbeholder jeg kunnskap i sin primære betydning til individuelle psykologiske subjekter med et visst minimum av kognitive funksjoner, og setter dermed til side spørsmål om den typen upersonlig kunnskap som man tilskriver bøker, biblioteker, eller kollektive subjekter som kulturer og organisasjoner. Selv om der muligens er en relasjon mellom personlig og upersonlig kunnskap, så er det vrient å spesifisere denne noe mer, ettersom den upersonlige kunnskapen godt kan eksistere uten korresponderende personlig kunnskap. Som John Hyman sier: «The invention of writing means that each of us can cease to remember without all of us, collectively, ceasing to know.» Se Hyman, John: «How Knowledge Works». I: *Philosophical Quarterly*. 1999 (49), ss. 433–51.
  - 10 Det er også vanlig i epistemisk logikk å operere med tid og mulig verden (eller epistemisk situasjon). Om vi lar «V» være en epistemisk operator med fire variabler – én for epistemisk subjekt, én for faktum, én for tid og én for verden – kan en derfor rent formelt oversette «S vet at p (nå og i vår aktuelle verden)» med: V (S, f, tn, @).
  - 11 Williamson, Timothy: *Knowledge and Its Limits*. Oxford: Oxford University Press 2000, s. 6

- 12 Hossack, Keith: *The Metaphysics of Knowledge*. Oxford: Oxford University Press 2007, kapittel 1.
- 13 John, McDowell: «Knowledge and the Internal». I: McDowell, John: *Meaning, Knowledge and Reality*. Harvard: Harvard University Press 1998, ss. 395–413.
- 14 Se Williamson, Timothy: *Vagueness*. Oxford: Oxford University Press 1995, s. 533; *Knowledge and Its Limits*. Oxford University Press, Oxford 2000, kapittel 1, 2 og 3. Se også Lucy O'Brien: *Self-Knowing Agents*. Oxford: Oxford University Press 2007, kapittel 8.
- 15 En annen mulighet er å gi en disjunktiv analyse der kunnskap kategoriseres som en egen type oppfatning, og oppfatninger kategoriseres disjunktivt som enten å være ikke-kunnskaps oppfatninger eller kunnskaps-oppfatninger. Jeg tar ikke opp denne posisjonen spesielt, men, som man vil se, så vil samme type motforestillinger som jeg reiser her ramme også en slik analyse av kunnskap. For ytterligere problemer, se Hossack, Keith: *The Metaphysics of Knowledge*. Oxford: Oxford University Press 2007, kapittel 8.
- 16 Ibid. s. 11.
- 17 Ibid. s. 12.
- 18 Williamson, Timothy: *Knowledge and Its Limits*. Oxford: Oxford University Press 2000, s. 42.
- 19 Hossack, Keith: *The Metaphysics of Knowledge*. Oxford: Oxford University Press 2007, s. 12. Colin Radford diskuterer et interessant lignende tilfelle der en svært usikker student som tror han ikke vet noen av svarene han blir stilt på eksamen, men som det kan argumenteres for at likevel vet svarene siden han svarer riktig. I så fall vet han p uten å tro at p , ifølge Radford. Vårt eksempel her er derimot bedre, fordi i motsetning til studenten, kan man ikke i vårt tilfelle bestride at subjektet har nok begrunnelse for kunnskap. Se Radford, Colin: «Knowledge – By Examples». I: *Analysis*, 1966 (27), ss. 1–11.
- 20 Peacocke, Christopher: «Conscious Attitudes and Self-Knowledge». I: Macdonald, Cynthia, Barry C. Smith og Crispin Wright (red.): *Knowing Our Own Minds*. Oxford: Oxford University Press 1998, s. 90.
- 21 Williamson, Timothy: *Knowledge and Its Limits*. Oxford: Oxford University Press 2000, s. 47.
- 22 Cassam, Quassim: *The Possibility of Knowledge*. Oxford: Oxford University Press 2010, s. 82. Et lignende poeng finner man i Miranda Frickers analyse av fordommer og hvordan disse kan påvirke ens oppfatninger og derigjennom forhindre at en tror p selv om en blitt tilbudt gode nok grunner til å tro p fordi disse grunnene er blitt formidlet av noen som tilhører en gruppe som en har sterke fordommer mot. Se Fricker, Miranda: *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. Oxford: Oxford University Press 2007, kapittel 2.
- 23 Hossack, Keith: *The Metaphysics of Knowledge*. Oxford: Oxford University Press 2007, ss. 12–13.
- 24 Peacocke, Christopher: *A Study of Concepts*. Oxford: Oxford University Press 1992, s. 68.
- 25 Hurley, Susan L.: «Overintellectualizing the Mind». I: *Philosophy and Phenomenological Research* 2001 (LXIII), nr. 2, ss. 425–6.
- 26 Se Anscombe, G.E.M.: *Intention*. Harvard: Harvard University Press 2000; Hampshire, Stuart: *Thought and Action*. Notre Dame: University of Notre Dame Press 1959.
- 27 Flere nye bidrag forsvarer denne nødvendige forbindelsen mellom kunnskap og aktørskap. Se Velleman, David: *Practical Reflection*. Stanford: CSLI Publications 2007; Velleman, David: *How We Get Along*. Cambridge: Cambridge University Press 2009; Setiya, Kieran: *Reasons without Rationalism*. Princeton: Princeton University Press 2007; og Holmen, Heine A.: *Ethics and the Nature of Actions*. Oslo: Unipub 2011.
- 28 Williamson, Timothy: *Knowledge and Its Limits*. Oxford: Oxford University Press 2000, ss.34–6.
- 29 Se Fodor, Jerry: *The Language of Thought*. Harvard: Harvard University Press 1980; Regan, Tom: *The Case for Animal Rights*. Berkeley: University of California Press 1983.
- 30 Se Dummett, Michael: «What Do I Know when I Know a Language?». I: Dummett, Michael: *The Seas of Language*. Oxford: Oxford University Press 1993.
- 31 Et interessant forsøk i denne retning finner man i King, Jeff: *The Nature and Structure of Content*. Oxford: Oxford University Press 2007.